

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
Н.М. Віннікова
2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Модулі:

- «Культурно-історичні передумови виникнення філософії»
- «Фундаментальні аспекти Східного і Західного світогляду»
- «Філософсько-світоглядні парадигми сучасності»

для здобувачів вищої освіти

спеціальностей 031 Релігієзнавство; 033 Філософія

освітньо-наукового рівня «доктор філософії»

освітньо-наукових програм «Релігієзнавство»; «Філософія»

Київ – 2018

Розробники:

Додонов Роман Олександрович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Додонов Роман Олександрович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол від «18» 09 2018 р. № 1

Завідувач кафедри Р.О. Додонов

Робочу програму погоджено з гарантами освітньо-наукових програм «Релігієзнавство, «Філософія»
«19» 09 2018 р.

Гарант освітньо-наукової програми «Філософія» О.С. Александрова

Гарант освітньо-наукової програми «Релігієзнавство» І.М. Ломачинська

Робочу програму перевірено
«19» 09 2018 р.

Завідувач аспірантури, докторантури О.В. Плющик

Пролонговано:
на 2019/2020 н.р. *Додонов Р.О.*, «15» 10 2019 р., протокол № 3
підпис П.І.Б.

на 2020/2021 н.р. *Додонов Р.О.*, «28» 09 2020 р., протокол № 1
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	6 / 180	
Курс	1,2	1,2
Семестр	1,2,3	1,2,3
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	6	6
Обсяг годин, в тому числі:	180	180
Аудиторні	48	24
Самостійна робота	90	156
Модульний контроль	12	-
Семестровий контроль	30	-
Форма підсумкового контролю	Екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – ознайомлення здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» з актуальними проблемами сучасного філософського дискурсу.

Завдання:

- формування і систематизація у аспірантів знань щодо культурно-історичних передумов виникнення філософії;
- формування і систематизація у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» знань щодо особливостей формування східного і західного типів світосприйняття;
- формування у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» навичок орієнтації у сучасному світоглядно-філософському дискурсі та обізнаності з основних тенденцій їх еволюції в XXI столітті.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті опрацювання змісту навчальної дисципліни «Базові концепції філософії історії» аспіранти повинні:

бути компетентними у: визначенні основних світоглядно-філософських парадигм сучасності, порівнянні ідей класичних, некласичних, постнекласичних напрямків і шкіл сучасної філософії.

мати компетентності: осмислення загальних основ сучасного філософського дискурсу; розуміння основ наукової культури, специфіки наукової діяльності вченого-дослідника; розуміння сутності основних категорій філософії науки, застосування принципів філософії науки у діяльності науковців; виявлення філософської методології власного наукового дослідження; формування дослідницького поля, заснованого на сучасній науковій парадигмі у власній науковій діяльності; вміння застосовувати набуті теоретичні знання, вміння та навички щодо різних аспекти наукової діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
МОДУЛЬ I.					
КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ					
Змістовий модуль I.					
Сутність філософського знання у гуманітарній системі знань					
Тема 1. Основні проблеми філософського знання	8	2	0		6
Тема 2. Особливості філософського знання	10	2	2		6
Тема 3. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	6	2		18
Змістовий модуль II. Культурно-історична зумовленість формування філософських знань Стародавнього Світу					
Тема 4. Передумови виникнення філософії у Стародавній Індії та Стародавньому Китаї	8	2	0		6
Тема 5. Передумови виникнення давньогрецької філософії	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
Семестровий контроль	10				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	4	2		12
Разом за модулем I	60	10	6		30
МОДУЛЬ II.					
ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АСПЕКТИ СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО СВІТОГЛЯДУ					
Змістовий модуль I.					
Особливості західного світогляду					
Тема 1. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду.	10	2	2		6
Тема 2. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу	10	2	2		6
Тема 3. Світоглядні орієнтації представників німецької класичної філософії	8	2	0		6
Модульний контроль	2				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	6	4		18
Змістовий модуль II. Особливості східного світогляду					
Тема 4. Соціально-культурні аспекти східного і західного типів світосприйняття: спільне і відмінне	8	2	0		6
Тема 5. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
Семестровий контроль	10				

<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	4	2		12
Разом за модулем	60	10	6		30
МОДУЛЬ III. ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОСТІ					
Змістовий модуль I.					
Загальна характеристика сучасного історико-філософського процесу					
Тема 1. Поняття філософського дискурсу	12	2	0		10
Тема 2. Сучасний філософський процес	9	2	2		5
Модульний контроль	2				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	23	4	2		15
Змістовий модуль II.					
Основні напрямки сучасної західної філософії					
Тема 3. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм	9	2	2		5
Тема 4. «Філософія життя». Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтика	7	2	0		5
Тема 5. Структуралізм і постструктуралізм	9	2	2		5
Модульний контроль	2				
Семестровий контроль	10				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	37	6	4		15
Разом за модулем	60	10	6		30
Разом	180	30	18		90

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
МОДУЛЬ I.					
КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ					
Тема 1. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду	30	2	2		26
Тема 2. Передумови виникнення давньогрецької філософії	30	2	2		26
Разом за модулем I	60	4	4		52
МОДУЛЬ II.					
ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АСПЕКТИ СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО СВІТОГЛЯДУ					
Тема 3. Соціально-культурні аспекти східного і західного типів світосприйняття: спільне і відмінне	30	2	2		26
Тема 4. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії	30	2	2		26
Разом за модулем	60	4	4		52
МОДУЛЬ III. ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОСТІ					
Тема 5. Сучасний філософський процес	30	2	2		26
Тема 6. Структуралізм і постструктуралізм	30	2	2		26
Разом за модулем	60	4	4		52

	<i>Разом</i>	180	12	12		156
--	--------------	------------	-----------	-----------	--	------------

5. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ I. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Сутність філософського знання у гуманітарній системі знань

Тема 1. Основні проблеми філософського знання

Загальне уявлення про філософію і філософування. Походження терміну «філософія». Філософія і мудрість. Філософія як самоусвідомлення епохи. Різновиди філософування. Метафізичний і філософський способи мислення. Філософування як діалог і бесіда. Філософія як пізнання людини і Всесвіту. Роль філософії у пізнанні світу та завдання її вивчення. Філософування як і пізнання. Філософія як процес створення та взаємодіалогу множини філософських учень, як процес творчого синтезу людських знань, аналізу пізнавальних зусиль та моральних явищ.

Основні поняття теми: філософія, метафізика, діалектика, світогляд, буття, мудрість, досвід, пізнання, смерть, безсмертя.

Література основна: 3, 8, 10, 11, 13, 14, 20, 21, 22, 27, 28

Література додаткова: 12, 19, 22, 25, 31, 35, 36, 37, 38

Тема 2. Особливості філософського знання

Дискусія про предмет філософії. Проблема відношення людини до світу. Структура і дисциплінарна будова філософського знання. Філософія в системі культури. Філософія і наука. Ціннісний вимір філософії. Філософія і релігія. Філософія і мистецтво. Філософія і етика. Філософія і пізнання людини. Раціональний метод осягнення світу.

Основні поняття теми: гносеологія, онтологія, аксіологія, антропологія, праксеологія, культура, релігія, етика.

Семінар 1. Особливості філософського знання

Література основна: 3, 8, 10, 11, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34

Література додаткова: 12, 19, 22, 25, 35, 36, 37, 38

Тема 3. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду

Поняття світогляду. Світогляд як спосіб орієнтації людини у системі життєвих цінностей та пріоритетів і як життєва позиція. Переживання і осмислення світу – від світовідчуття до світорозуміння. Філософія як пошук відповідей на питання сенсу життя у кризові періоди соціального буття. Виникнення філософії як критичне ставлення до традиції, сумнів у міфологічному світорозумінні. Філософія як пошук внутрішньої свободи. Складові світогляду: переконання, ідеали, цінності і знання. Споглядання, пояснення та перетворення світу як світоглядні позиції і способи освоєння світу. Історичні типи світогляду.

Основні поняття теми: свобода мислення, переконання, ідеали, цінності, знання.

Семинар 2. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду

Література основна: 1, 2, 4, 9, 10, 19, 26

Література додаткова: 8, 12, 15, 16, 20, 34, 35, 36, 37

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Культурно-історична зумовленість формування філософських знань Стародавнього Світу

Тема 4. Передумови виникнення філософії у Стародавній Індії та Стародавньому Китаї

Розмаїття традицій міфологічної свідомості аріїв та доарійських племен стародавньої Індії. Філософські школи Давньої Індії: особливості їх становлення.

Соціально-економічні та політичні передумови становлення духовної культури давньокитайського суспільства. Особливості родової системи Давнього Китаю та її моральна філософія. Докорінні зміни давньокитайського суспільства у V-IV ст. до н.е. Основні філософські школи Давнього Китаю.

Основні поняття теми: брахманізм, карма, мокша, самсара, астіка, настіка, йога, аскеза, буддизм, джайнізм, дао, де, жень, обов'язок, ритуал, мораль.

Література основна: 2, 5, 6, 7, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 24

Література додаткова: 3, 6, 31, 32, 37, 38

Тема 5. Передумови виникнення давньогрецької філософії

Три світоглядні принципи формування давньогрецької філософії: ідея космічного порядку, що підкоряється закону (nomos); розвиток математичних (передусім, геометричних) уявлень; формування життєво-практичного розуму, що використовував мову як засіб суспільних маніпуляцій. Захоплення риторикою як передумова формування здатності до самостійного мислення. Усвідомлення людини крізь призму нової світоглядної позиції, а саме – людина – істота політична, моральна, здатна жити за законом та правом. Мудрість перших філософів як мудрість житейського досвіду. Здатність філософської рефлексії до творення трансцендентного, метафізичного світу. Розвиток філософсько-гносеологічної рефлексії як розширення світу ідеальних об'єктів. Формування герменевтико-екзистенційної моделі розуміння світу.

Основні поняття теми: буття, небуття, число, стихії, матерія, душа.

Тема 3. Передумови виникнення давньогрецької філософії

Література основна: 1, 2, 4, 7, 9, 12, 13, 18, 19, 22, 24

Література додаткова: 3, 5, 6, 14, 15, 16, 31, 32, 37, 38

МОДУЛЬ II. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АСПЕКТИ СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО СВІТОГЛЯДУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Особливості західного світогляду

Тема 1. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду

Традиціоналізм середньовічного світорозуміння. Патристика як форма побудови християнської культури та її само рефлексія. Хаотичність та недосконалість світу земного як протиставлення світу небесного. Християнське філософствування як екзегеза священного тексту (Августин Аврелій). Становлення християнської теології як релігійно-філософської герменевтики. Синтез античного релігійно-філософського світогляду та християнських цінностей (Боецій).

«Апофатичний» характер християнського філософствування – спроба аналізу божественного як непізнанного. «Катафатична» теологія про походження та пізнання світу, сутність і призначення людини.

Відмова від раціонального пізнання у чернечо-містичній традиції. Фома Аквінський як систематизатор середньовічної схоластики.

Символізм християнського філософського світосприйняття.

Основні поняття теми: теологія, душа, дух, сакральне, профанне, геоцентризм, креаціонізм, теоцентризм.

Семінар 1. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду.

Література основна: 1, 3, 27

Література додаткова: 32, 33, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55

Тема 2. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу

Антропоцентризм, пантеїзм та гуманізм як основні риси світоглядних орієнтацій епохи Відродження.

Містицизм та фаталізм у світогляді германського Відродження (Микола Кузанський, Еразм Роттердамський, Мартін Лютер).

Формування принципу активності у філософії Нового часу. Ідея інновацій, прагнення індивідуальної свободи та соціального прогресу. Людина як вершина світотворення. Протиставлення гуманізму та антропоцентризму. Основна ознака – орієнтація на ідеал раціонального знання, наявність добре розробленої логіки, поняттєвого апарату, теорії пізнання та методології; цінування нового, підтримка новацій, орієнтація на майбутнє; перевага індивідуального над загальним (Ф.Бекон, Р.Декарт, Т.Гоббс, Д.Локк, Б.Спіноза, Г.Лейбниц).

Основні поняття теми: гуманізм, раціоналізм, антропоцентризм, емпіризм, індуктивний метод, дедуктивний метод.

Семінар 2. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та

гносеологічні засади світогляду Нового часу.

Література основна: 4, 11, 12, 18, 19, 20

Література додаткова: 33, 38, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55

Тема 3. Світоглядні орієнтації представників німецької класичної філософії

Межі розуму у І.Канта. Моральний імператив І.Канта. Науковчення Й.Г. Фіхте та парадокси свободи. Натурфілософія Ф.В.Шеллінга. Тотожність свободи та необхідності у філософії мистецтва Ф.В.Шеллінга. Абсолютний ідеалізм Г.В.Ф.Гегеля. Антропологічна філософія Л.Фейєрбаха.

Основні поняття теми: моральний імператив, чистий розум, практичний розум, діяльність, свобода, трансцендентальний ідеалізм, діалектика, суб'єктивний дух, об'єктивний дух, абсолютний дух.

Література основна: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30

Література додаткова: 33, 38, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Особливості східного світогляду

Тема 4. Соціально-культурні аспекти східного і західного типів світосприйняття: спільне і відмінне

Міфологія як передумова формування світоглядних систем Заходу і Сходу. Економіко-політичний чинник визначення світоглядних орієнтирів. Релігійна парадигма як передумова морально-регулятивних чинників східного і західного світосприйняття. Спільність ціннісного аспекту східного і західного типів світосприйняття: основні проблеми - добра і зла, справедливості та несправедливості, дружби, любові, щастя, страждання тощо. Людино вимірність розвитку східного і західного типів мислення.

Основні відмінності у східній та західній парадигмі мислення: ставлення до природи (ідея панування у західному світорозумінні та гармонії – у східному); відмінності панівних соціальних цінностей (цінності демократії, свободи – західний тип світосприйняття та традиціоналізм і звичаєвість – у східному); відмінності духовного складу людини певної культури (раціонально-логічний стиль мислення, схильність до чіткості, послідовність, індивідуалізм – західний стиль мислення, почуття глибинної єдності всього, дух спільності та неподільної єдності – східний).

Основні поняття теми: міф, цінності, світогляд, мораль, моральність, традиція, звичай

Література: 31, 32, 35, 36, 38, 40, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57

Тема 5. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії

Вплив аристотелізму на розвиток арабської філософії. Філософські ідеї Аль-Фарабі та Ібн Сіна.

Внутрішньо мусульманська полеміка як ключовий фактор становлення екзегетики ісламу.

Теїстична концепція ісламу з жорстким поділом трансцендентного Бога та фізичного світу. Моністична концепція єдності буття суфізму. Божественний акт творення як прояв Творця через сотворений ним світ. Два рівні богоявлення: розкриття божественного буття в іменах Господа та в конкретних формах чуттєвого світу. Божественні імена як теологічні категорії та філософські універсалії (Ібн Арабі).

Креаціаністична концепція Ібн Рушда як приведення Всевишнім речі з потенційного існування в актуальне.

Основні поняття теми: доля, вибір, закон.

Семінар 3. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії

Література основна: 2, 13

Література додаткова: 31, 32, 33, 55, 56, 57

МОДУЛЬ III. ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОСТІ

Змістовий модуль I.

Загальна характеристика сучасного історико-філософського процесу

Тема 1. Поняття філософського дискурсу

Поняття «текст»-«контекст»-«дискурс». Філософування як діалог: комунікативна природа дискурсу. Дефініція філософського дискурсу. Філософія і світогляд. Раціональність. Типи раціональностей. Специфіка філософської раціональності. Ознаки постнекласичної раціональності. Антропний принцип. Синергетика. Філософія як процес створення та взаємодіалогу множини філософських вчень як процес творчого синтезу людських знань, аналізу пізнавальних зусиль та моральних явищ. Томас Кун «Структура наукової революції». Поняття «парадигма», «філософсько-світоглядна парадигма». Класифікація філософсько-світоглядних парадигм сучасності. Основні філософські напрямки і течії – репрезентанти парадигм. Сциєнтизм та антисциєнтизм.

Основні поняття теми: дискурс, раціональність, діалог, парадигма, світоглядно-філософська парадигма, сциєнтизм, антисциєнтизм.

Література основна: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 16, 18

Література додаткова: 20, 22, 23, 25, 26, 28, 35, 36

Тема 2. Сучасний філософський процес

Характеристика суспільно-політичного життя, науково-технічного прогресу і духовної культури ХХ століття, їх відображення в філософській думці. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії. Основні риси сучасної філософії: практицизм, еволюціонізм, релятивізм,

конкуренція раціоналізму та ірраціоналізму, сциєнтизму та антисциєнтизму. Аксіологічна забарвленість філософського знання. Прозорість кордонів між філософсько-світоглядними парадигмами. Практика переходу мислителів з однієї філософської школи до інших. Основні «повороти» мейнстріму сучасної філософії: антропологічний (1830-1850), когнітивний (1865-1920), лінгвістичний (1920-1979), постмодерністський (1979-по теп. час). Місце української національної філософії в історії світової філософської думки. Взаємозбагачення філософсько-світоглядних парадигм. Поняття філософського процесу. Перспективи розвитку філософського знання в ХХІ столітті.

Основні поняття теми: глобалізація, науково-технічний прогрес, антропологічна криза, практицизм, еволюціонізм, релятивізм, антропологічний поворот, когнітивний поворот, лінгвістичний поворот, постмодерністський поворот в філософії, українська національна філософія, філософський процес.

Семінар 1. Сучасний філософський процес.

Література основна: 1, 3, 4, 5, 6, 16, 18

Література додаткова: 22, 23, 25, 26, 28, 35, 36

Тема 3. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм

Історичні умови виникнення позитивістської філософії. Загальні риси «першого позитивізму» (О. Конт, Г. Спенсер, Дж.С. Міль). «Другий позитивізм». Характеристика емпіріокритицизму (Е. Мах, Р. Авенаріус). Неопозитивізм. Школа «логічного позитивізму». Основні ідеї представників Віденського гуртка. М. Шлік. Р. Карнап. Логічний атомізм. Філософія лінгвістичного аналізу Л. Вітгенштейна. «Логіко-лінгвістичний трактат». Аналітична філософія. Течія «загальної семантики». Постпозитивізм і його представники: К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд. Принципи верифікації і фальсифікації. Філософія науки.

Умови виникнення, основні принципи та напрями еволюції класичного марксизму. Теоретична програма перебудови суспільства. «Економічна картина» світу К. Маркса та її зв'язок з принципами нової політичної філософії. Поняття способу виробництва, його структура. Суспільно-економічної формації. Суспільні революції. Західний марксизм. Й. Діцген, А. Бабель, Ф. Мерінг, Д. Лукач, А. Грамші, П. Лафарг. Марксизм та неомарксизм: методологічна близькість і політична дистанція. Світоглядні підстави філософії неомарксизму. Неомарксизм як соціальна філософія. Проблема відчуження людини та шляхи її розв'язання. Франкфуртська школа. Тотальна негачія. Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Габермас. Сучасна комунікативна філософія.

Основні поняття теми: позитивізм, «перший позитивізм», «другий позитивізм», емпіріокритицизм, неопозитивізм, логічний позитивізм, аналітична філософія, філософія науки, марксизм, діалектика, матеріалізм, спосіб виробництва, суспільно-економічна формація, революція,

неомарксизм, відчуження, Франкфуртська школа, тотальна неґація.

Семінар 2. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм.

Література основна: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9

Література додаткова: 18, 24, 35, 36

Тема 4. «Філософія життя». Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтика

Антисциєнтистські парадигми сучасного філософування. Наростання ірраціоналістичних тенденцій. Ірраціоналізм А. Шопенгауера. «Світ як воля та уява». Волунтаризм. Соціокультурні та світоглядні джерела «філософії життя». Ф. Ніцше та переоцінка всіх цінностей. Вчення про надлюдину. О. Шпенглер «Присмерк Європи». Соціологічне крило «філософії життя». Ф. Тьонніс. Г. Зіммель. Психологічне крило «філософії життя». Інтуїтивізм А. Бергсона. Виникнення психоаналізу. З. Фройд і його школа. Безсвідоме як самостійна форма буття. Людина і культура, індивідуальна і масова психологія з точки зору психоаналізу. Неофрейдизм. А. Адлер та ідея комплексу неповноцінності. Архетипи К.Г. Юнга. В. Райх як засновник фрейдомарксизму. «Гуманістичний психоаналіз» Е. Фромма. Психосинтез.

Феноменологія. Е. Гусерль. Проект філософії як строгої науки. Життєвий світ і система. Феноменологічна редукція. Іntenціональність. Феноменологічний ідеалізм (М. Гайдегер, Г. Шпет). Феноменологічний метод (М. Шелер, Н. Гартман, П. Рікер, Ж.П. Сартр, М. Мерло-Понті). Зв'язок із екзистенціальною проблематикою.

Екзистенціалізм як філософія людського існування. Джерела екзистенціалізму (С. К'єркегор). Л. Шестов, М. Бердяєв, Х. Ортега-і-Гассет. Релігійний екзистенціалізм Г. Марселя, К. Ясперса. Атеїстичний екзистенціалізм М. Гайдегера, А. Камю, Ж.П. Сартра. Людина в умовах відчуження, соціальних криз, граничних ситуацій. Ставлення до віри. Проблема свободи людини і її сутність. Буття людини і буття світу. Проблема життя і смерті. Філософська антропологія.

Загальна проблема й історичні коріння герменевтики. Ф. Шлейєрмахер. Герменевтичне коло. В. Дільтей. Проблеми герменевтики в творчості М. Гайдегера. Онтологічна герменевтика Х.Г. Гадамера. «Істина і метод». Мова як особлива реальність. Онтологічно-гносеологічна герменевтика П. Рікера.

Основні поняття теми: ірраціоналізм, волунтаризм, надлюдина, інтуїтивізм, безсвідоме, психоаналіз, неофрейдизм, феноменологія, життєвий світ, система, докса, феноменологічна редукція, іntenціональність, екзистенціалізм, свободи, буття людини, герменевтика.

Література основна: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 17

Література додаткова: 21, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 41

Тема 5. Структуралізм і постструктуралізм

Структуралізм. Ф. де Соссюр. Р. Якобсон. К. Леві-Стросс. Ж. Дерріда.

Ж. Лакан. Р. Барт. М. Фуко. Семіотика культури. Ю. Лотман і Тартуська школа семіотики. Постструктуралізм. Ж. Делез. Ж.Ф. Ліотар. Проблема інтертекстуальності. Деконструкція. Постмодернізм. Ж. Батай. Ж. Бодрійяр. Р. Рорті. Методологічні настанови постмодернізму. Філософія поверхні. Різома. Розуміння істини. Бунт проти влади мови і дискурсу. Відмова від метанарративів.

Загальна оцінка сциєнтистських парадигм сучасної філософії (прагматизм, неокантіанство, неогегельянство), їх переваги та недоліки.

Основні поняття теми: структуралізм, структури свідомості, семіотика культури, постструктуралізм, інтертекстуальність, постмодернізм, реконструкція, філософія поверхні, різома, метанарратив.

Семінар 3. Структуралізм і постструктуралізм.

Література основна: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12

Література додаткова: 27, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 45

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма)

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	5	5	5	5	5	5
2	Відвідування семінарських занять	1	3	3	3	3	3	3
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	5	25	5	25	5	25
4	Робота на семінарських заняттях	10	3	30	3	30	3	30
7	Разом/Максимальна кількість балів:			63		63		63
8.	Коефіцієнт		60:63=0,95		60:63=0,95		60:63=0,95	
9.	Підсумковий контроль (екзамен)		40					
10.	Загальний бал		100					

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (заочна форма)

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2
2	Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	5	25	5	25	5	25
4	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	2	20	2	20	2	20
7	Разом/Максимальна кількість балів:			49		49		49
8.	Коефіцієнт		60:49=1,2		60:49=1,2		60:49=1,2	
9.	Підсумковий контроль (екзамен)		40					
	Загальний бал		100					

6.2. Завдання для самостійної роботи

МОДУЛЬ I. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем.

Тема 1. Особливості філософського знання

1. Людина як основа філософської проблематики;
2. Сутність філософського знання у Х.Ортега-і-Гассета;
3. Цінність філософської дискусії у М.К.Мамардашвілі;
4. Структура філософського знання: генеза та сучасність;
5. Переосмислення структури філософського знання І.Кантом.

Тема 2. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду

1. Світогляд як система поглядів, знань, цінностей, вірувань і переконань;
2. Світогляд як духовно-практичне освоєння світу;
3. Переваги та обмеженість окремих типів світогляду;
4. Міфологічний світогляд як результат колективного несвідомого: від архаїки до сучасності;
5. Чуттєво-емоційне як символічне і знакове у міфологічному осягненні реальності;
6. Релігійний світогляд як регулятор моральності суспільства та засіб пропаганди.

Тема 3. Передумови виникнення давньогрецької філософії

1. Відображення пантеїзму давньогрецької міфологічної свідомості у формуванні філософського мислення Давньої Греції;
2. Культурно-історична зумовленість формування давньогрецької філософської системи знань;
3. Діалектико-матеріалістичні засади формування філософії у мілетській школі;
4. Філософія числа у ідейній системі Піфагора;
5. Вплив ідей Геракліта на становлення античної філософії.

МОДУЛЬ II. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АСПЕКТИ СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО СВІТОГЛЯДУ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем.

Тема 1. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду

1. Геоцентричність середньовічного світогляду.

2. Культ подвижництва у світоглядних орієнтаціях Середньовіччя.
3. Морально-етична спрямованість світогляду Середньовіччя.

Тема 2. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу

1. Синтез духовних досягнень античності та Середньовіччя у світоглядних засадах Нового часу.
2. Індивідуалізм, раціоналізм та утилітаризм як домінантні принципи світогляду Нового часу.
3. Антропоцентризм як шлях до духовного самовдосконалення особистості.
4. Світоглядні орієнтири новочасної науки.

Тема 3. Передумови виникнення арабо-мусульманської філософії

1. Теологічна спрямованість ісламського світогляду.
2. Основи ісламського світогляду у інтерпретації Абу Мантур аль-Матуріді.
3. Співвідношення віри і розуму у ісламському світосприйнятті.

МОДУЛЬ III. ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОСТІ

Тема 1. Поняття філософського дискурсу

1. Текст-контекст-дискурс.
2. Філософування як діалог: комунікативна природа дискурсу.
3. Філософія і світогляд.
4. Що таке раціональність?
5. Типи раціональностей.
6. Специфіка філософської раціональності.
7. Ознаки постнекласичної раціональності.

Тема 2. Сучасний філософський процес

1. Загальна характеристика суспільно-політичного життя, науково-технічного прогресу і духовної культури ХХ століття.
2. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії.
3. Основні риси сучасної філософії: практицизм, еволюціонізм, релятивізм,
4. Конкуренція раціоналізму та ірраціоналізму, сциєнтизму та антисциєнтизму в сучасній філософії.
5. Аксіологічна забарвленість філософського знання.
6. Поняття філософського процесу.
7. Основні «повороти» мейнстріму сучасної філософії.
8. Місце української національної філософії в історії світової філософської думки.
9. Перспективи розвитку філософського знання в ХХІ столітті.

Тема 3. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм

1. Історичні умови виникнення позитивістської філософії. Загальні риси «першого позитивізму» (О. Конт, Г. Спенсер, Дж.С. Міль).
2. Характеристика емпіріокритицизму.
3. Основні ідеї представників Віденського гуртка.
4. Філософія лінгвістичного аналізу Л. Вітгенштейна. Аналітична філософія.
5. Томас Кун. «Структура наукової революції».
6. Сучасна філософія науки та її представники.
7. Марксизм та неомарксизм: методологічна близькість і політична дистанція. Економічна картина світу К. Маркса та її зв'язок з принципами нової політичної філософії.
8. Неомарксизм як соціальна філософія. Проблема відчуження людини і її розв'язання.
9. Франкфуртська філософська школа. Т. Адорно, Г. Маркузе.
10. Комунікативна філософія Ю. Габермас і К.-О. Апеля.

Тема 4. «Філософія життя». Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтика

1. Феноменологічна традиція сучасної філософії. Феноменологічний метод (М. Шелер, Н. Гартман, П. Рікер, Ж.П. Сартр, М. Мерло-Понті).
2. Гусерліанський проект філософії як строгої науки.
3. Феноменологічний ідеалізм М. Гайдегера і Г. Шпета.
4. Екзистенціалізм як філософія людського існування.
5. Людина в умовах відчуження, соціальних криз, граничних ситуацій.
6. Проблема свободи людини в екзистенціалізмі.
7. З. Фройд і його школа. Людина і культура з точки зору психоаналізу.
8. «Гуманістичний психоаналіз» Е. Фромма. Психоаналіз і психосинтез.
9. Загальна проблема й історичні коріння герменевтики. Ф. Шлейєрмахер.
10. Герменевтичне коло. В. Дільтей.
11. Проблеми герменевтики в творчості М. Гайдегера. Онтологічна герменевтика Х.Г. Гадамера.
12. Онтологічно-гносеологічна герменевтика П. Рікера.

Тема 5. Структуралізм і постструктуралізм

1. Структуралізм. Ф. де Соссюр. Р. Якобсон. К. Леві-Стросс, Ж. Лакан.
2. «Археологія знання» М. Фуко.
3. Семіотика культури. Ю. Лотман і Тартуська школа семіотики.
4. Постструктуралізм. Ж. Делез. Ж.Ф. Ліотар.
5. Проблема інтертекстуальності. Деконструкція.
6. Методологічні настанови постмодернізму.
7. Розуміння істини в постмодерністській філософії.

6.3. Критерії оцінювання завдань для самостійної роботи

- 5 балів – відмінно, аспірант глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, послідовно, грамотно оформив самостійну роботу, додав ілюстративний матеріал, що повністю відповідає змісту роботи.

- 3-4 бали – добре, аспірант твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей при відповіді на поставлені питання самостійної роботи.

- 1-2 бали – задовільно, аспірант знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.

- 0 балів – незадовільно, аспірант не знає матеріалу, допускає істотні помилки при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.

6.4. Форми проведення підсумкового контролю та критерії оцінювання

Підсумковий контроль проводиться у вигляді екзамену з урахуванням результатів поточної успішності з трьох модулів дисципліни «Актуальні проблеми філософського дискурсу».

6.5. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела

МОДУЛЬ І. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ

Основна література:

1. Адо, П. Что такое античная философия? /П.Адо. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 1999. – 320 с.
2. Антология мировой философии в четырех томах. М: Мысль, 1969-1972.
3. Джеймс, У. Введение в философию / У. Джеймс ; Проблемы философии : Пер. с англ. / Б. Рассел ; общ. ред., послеслов. и примеч. п. и. Грязнов. - М. : Республика, 2000. - 315 с. - (Философская пропедевтика).
4. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / Диоген Лаэртский; Ред. тома и авт. вступ. ст. А. Ф. Лосев; Перевод М. Л. Гаспарова, – 2-е изд. – М.: Мысль, 1986.— 571 е., 1 л. карт.— (Философское наследие).
5. Древнеиндийская философия. Начальный период. – М.: Изд.-во социально - экономической литературы, 1963.-. 272 с.
6. Древнекитайская философия. Эпоха Хань. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1990. – 523 с.
7. История философии: Запад – Россия – Восток / Под ред. Н.В. Мотрошиловой: В 4 т. М.: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1995-1999.
8. Лосев, А. Ф. Дерзание духа / А.Лосев. – М.: Политиздат, 1988. – 366 с.
9. Лосев, А.Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А.Лосев. – М.: Мысль, 1993
10. Машардашвили, М. К. Как я понимаю философию / М.К.Мамардашвили.- М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
11. Ортега-и-Гассет, Х. Что такое философия? / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: Наука, 1991. – 411 с.
12. Рассел, Б.. Історія західної філософії / Б.Рассел; Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. - 759 с..
13. Фрагменты ранних греческих философов (Часть I). От этических теокосмогоний до возникновения атомистики /Лебедев А. В. (сост.). – М.: Наука, 1989 . – 576 с.
14. Чанышев, А. Н. Философия древнего мира / А.Чанышев. – М.: Высшая школа, 1999. – 703 с.
15. Юань Кэ. Мифы Древнего Китая /Юань Кэ . – М.: Наука, 1987. – 528 с.
16. Ян Хиншун. Древний философ Лаоцзы и его учение [Электронный ресурс] / Ян Хиншун. – Режим доступа: <http://www.abhidharma.ru/A/Dao/Macter/Lao-Czy/0001.pdf>, свободный. – Название с экрана

Додаткова література:

17. Барт, Р. Миф сегодня / Р.Барт // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. — М.: Прогресс; Универс, 1994. — С. 72—130.
18. Вернан, Ж-П. Происхождение древнегреческой мысли / Ж-П.Вернан; Пер.с фр.; общ.ред.Ф.Кессиди, А.П.Юшкевича. — М.1988
19. Вступ до філософії у конспективному викладі : Навч. посібн. для студ. та аспірантів вузів / авт.-укл. Г. П. Балабанова [та ін.] ; ред. Г. І. Волинка, Ю. О. Федів ; ІСДО, УДПУ ім. М.П.Драгоманова. - К. : [б.в.], 1995. - 184 с.
20. Вступ до філософії: онтологія людини : Навч. посібн. для студ. вузів / В. Г. Нестеренко; Міжнародний фонд "Відродження". — К. : Абрис, 1995. - 336 с.
21. Вступ до філософії. Історико-філософська пропедевтика : Підруч. для студ. вищих закладів освіти / Г. І. Волинка [и др.] ; ред. Г. І. Волинка. - К. : Вища школа, 1999. — 623 с.
22. Кессиди, Ф.Х. От мифа к логосу / Ф.Кессиди. — М.: Мысль, 1972.
23. Кессиди, Ф. Х.. Философия истории Фукидида / Ф. Х. Кессиди. — СПб. : Алетейя, 2008. — 265 с. — (Серия "Античная библиотека. Исследования").
24. Китайская философия: Энциклопедический словарь. - М.: Мысль, 1994.
25. Лузан А.О. Вступ до філософії: навч. посібн. / А. О. Лузан. — К. : Центр учбової літератури, 2013. — 135 с.
26. Нагель, Т. Что все это значит? Очень краткое введение в философию / Т.Нагель. — М: Идея-Пресс, 2001.
27. Никифоров, А. Л. Природа философии: Основы философии / А.Никифоров. — М.: Идея-Пресс, 2001.
28. Петрушенко, В. Л. Філософія: Курс лекцій: Навч. посібн. — 2-ге вид., випр. і доп.. — Львів: Новий світ -2000, Магнолія плюс, 2003.
29. Причепій, Є.М. Філософія: Підручн. / Є.Причепій, А.Черній А, Л.Чекаль. — К.: Академвидав, 2006.
30. Сморж, Л.О. Філософія : Навч. посібн. / Л. О. Сморж. — К. : Кондор, 2011. — 414 с.
31. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. 7-е изд. М.: Республика, 2001.
32. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремін, В. В. Ільїн. — К.: Книга, 2005.
33. Філософія: Навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П.Андрущенко та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. — 7-те вид., випр. і доп. — К.: Вікар, 2010. — 455 с.
34. Філософія: Підручн. для студ. вищих закладів освіти / І. В. Бичко [та ін.]. - 2. вид., стер. - К. : Либідь, 2002. - 408 с.
35. Філософія: Підручн. для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л.В.Губерського. — Харків: Фоліо, 2013. — 510 с.
36. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення) : Навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. — К.: Знання, 2009.

37. Хрестоматія з історії європейської філософії : Навч. посібн. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; під заг. ред. В.Л. Петрушенка. – Львів : Новий Світ-2000, 2013. – 570 с. – (Вища освіта в Україні)

38. Хрестоматія по філософії : Учеб. пособ. / Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Филос. фак. ; сост. П. В. Алексеев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2010. - 574 с.

МОДУЛЬ II. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АСПЕКТИ СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО СВІТОГЛЯДУ

Основна література:

1. Августин Аврелий. Исповедь / Августин Аврелий; пер. с лат. М. К.Сергеенко. Вступит, статья А. А. Столярова. - М.: Издательство «Ренессанс», СП ИВО - Сид, 1991. — 488 с.
2. Аль-Фараби. Философские трактаты /Аль-Фараби. - Алма-Ата: Наука, 1972.- 430 с.
3. Боэций. «Утешение философией» и другие трактаты/ Боэций. – М.: Наука, 1990. – 415 с.
4. Бэкон, Ф. Сочинения в двух томах. Т. 2. / Ф.Бекон; сост., общ. ред. и вступит, статья А. Л. Субботина. М.: Мысль, 1978. - 575 с.
Ел. джерело: https://imwerden.de/pdf/bekon_tom2_1978_text.pdf
5. Гегель, Г.В.Ф. Лекции по истории философии / Г.Гегель. – СПб.: Наука, 1994. – 424 с.
6. Гегель, Г.В.Ф. Наука логики / Г.Гегель. – М.: Директ-Медиа, 2002. - 1679 с.
7. Гегель, Г.В.Ф. Философия религии: В 2-х т. Т.1 / Г.Гегель. –М.: Мысль, 1975. – 530 с.
8. Гегель, Г.В.Ф. Феноменология духа [Электронный ресурс] / Г.Гегель. <http://psylib.org.ua/books/gegel02/>, свободный. – Название с экрана
9. Гегель, Г.В.Ф. Философия истории/ Г.Гегель.– Москва : Директ-Медиа, 2012. – 950 с.
- 10.Гегель, Г.В.Ф. Философия права / Г.Гегель. – М.: Директ-Медиа, 2002. – 927 с.
- 11.Гоббс Т. Сочинения в 2-х томах / Т.Гоббс. – М.: Мысль, 1989/1991.- 622/731 с. Ел.джерело:
https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_novoe_vremja/gobbs_tomas_sochinenija_v_2_tomakh/10-1-0-49
- 12.Еразм Роттердамський. Похвала Глупоті / Еразм Роттердамський. – К.: Основи, 1993. – 320 с.
- 13.Ибн Сина. Избр. философские произведения / Ибн Сина. - М.: Наука, 1980.- 554 с
- 14.Кант, И. Критика практического разума [Электронный ресурс] / И.Кант. – Режим доступа: <https://www.e-reading.club/book.php?book=25300>, свободный. – Название с экрана

15. Кант, И. Критика способности суждения [Электронный ресурс] / И. Кант. – Режим доступа: <https://www.libfox.ru/288321-immanuel-kant-kritika-sposobnosti-suzhdeniya.html>, свободный. – Название с экрана
16. Кант, И. Критика чистого разума [Электронный ресурс] / И. Кант. – Режим доступа: <http://avidreaders.ru/book/kritika-chistogo-razuma.html>, свободный. – Название с экрана
17. Кант, И. Основы метафизики нравственности [Электронный ресурс] / И. Кант. – Режим доступа: https://royallib.com/book/kant_i/osnovi_metafiziki_nravstvennosti.html, свободный. – Название с экрана
18. Лейбниц Г.В. Сочинения Сочинения: В 4 т.: Т. 3 / Г. Лейбниц; ред. и сост., авт. вступит. статей и примеч. Г. Г. Майоров и Л. Л. Субботин; пер. Я. М. Боровского - М.: Мысль, 1984. 734 с.
Ел. джерело: <http://philosophy.ru/library/sochineniya-v-4-kh-tomakh-t-3-filosofskoe-nasledie-t-92/>
19. Локк Дж. Сочинения: В 3 т. Т. 3 / Локк Дж.; ред. и сост., авт. примеч. А. Л. Субботин. - М.: Мысль, 1988. 668 с.
Ел. джерело: <http://philosophy.ru/library/sochineniya-v-3-kh-tomakh-t-3-filosofskoe-nasledie-t-103/>
20. Лютер М. О свободе христианина Составление, вступ. статья, пер. с нем., коммент., примеч. Ивана Фокина. - Уфа: «АРС», 2013. — 728 с.
21. Фейербах, Л. История философии: Собр. соч. В 3 т. Т. 1. / Л. Фейербах; под общ. ред. М. М. Григорьяна. - М.: Мысль, 1974. - 544 с.
Ел. Джерело: <http://www.philosophy.ru/upload/iblock/ce9/ce95ae8ad7575e35f4917155e166277a.pdf>
22. Фейербах, Л. Сочинения : в 2-х т. Т.1 / Л. Фейербах. – М.: Наука, 1995.- 502 с.
Ел. джерело: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_nemeckaja_klassicheskaja_fejerbakh_1_sochinenija_v_2_t_per_s_nem_t_1_1995/12-1-0-1052
23. Фейербах, Л. Сочинения : в 2-х т. Т. 2 / Л. Фейербах. – М.: Наука. 1995.- 425 с.
Ел. Джерело: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_nemeckaja_klassicheskaja_fejerbakh_1_sochinenija_v_2_t_per_s_nem_t_2_1995/12-1-0-1053
24. Фихте, И. Г. Факты сознания. Назначение человека. Наукоучение / И. Фихте. — Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. — 784 с.
Ел. джерело: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_nemeckaja_klassicheskaja_fikhte_fakty_soznaniya_naznachenie_cheloveka_naukouchenie/12-1-0-1019
25. Фихте, И. Г. Сочинения в двух томах. Т.2 / И. Фихте. — СПб.: Мифрил, 1993. — 798 с.
26. Фихте, И. Г. Сочинения в двух томах. Т. 1 / И. Фихте; сост. и примеч. В. Волжского. — СПб.: Мифрил, 1993. — 687 с.

- Ел. Джерело:
https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_nemeckaja_klassicheskaja/fikhte_i_g_sochinenija_v_dvukh_tomakh_sost_i_primechanija_vladimira_v_olzhskogo/12-1-0-154
27. Фома Аквинский. Сумма теологии. Т. I. Часть первая / Фома Аквинский; под ред. Н. Лобковица; пер. А. В. Апполонова. - М.: Издатель Савин С. А., 2006. - 817 с.
Ел. джерело:
https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_srednevekovaja/foma_akvinskij_summa_teologii_chast_pervaja_voprosy_1_64/8-1-0-3369
28. Шеллинг, Ф. В. Й. Философия откровения. Т. 1. / Ф. Шеллинг. — СПб.: Наука, 2000 — 699 с.
Ел. джерело: <https://www.livelib.ru/work/1002380262-filosofiya-otkroveniya-fridrih-vilgelm-jozef-shelling>
29. Шеллинг, Ф. В. Й. Сочинения: в 2-х т. Т. 1 / Ф. Шеллинг; сост., ред., авт. вступ. ст. А. В. Гулыга. - М.: Мысль, 1987. - 637 с.
Ел. джерело: <http://philosophy.ru/library/tom-1-sochineniya-v-dvukh-tomakh/>
30. Шеллинг, Ф. В. Й. Сочинения: в 2-х т. Т. 2 / Ф. Шеллинг Сост., ред. А. В. Гулыга; Прим. М. И. Левиной и А. В. Михайлова. - М.: Мысль, 1989. - 636 с.
31. Ел. джерело: <http://www.philosophy.ru/library/tom-2-sochineniya-v-dvukh-tomakh/>

Додаткова література:

32. Аверинцев, С. С. София-логос : Словарь / С. С. Аверинцев. – К.: Дух и Литера, 2000. – 449 с.
33. Александрова, О. В. Філософія Середніх віків та доби Відродження : Підручник / О. В. Александрова; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : ПАРАПАН, 2002. – 169 с.
34. Антология мировой философии в четырех томах. М: Мысль, 1969-1972.с.
35. Джеймс, У. Введение в философию / У. Джеймс; Проблемы философии : Пер. с англ. / Б. Рассел ; общ. ред., послеслов. и примеч. п. и. Грязнов. - М. : Республика, 2000. – 315 с. –(Философская пропедевтика).
36. Древнеиндийская философия. Начальный период. – М.: Издательство социально – экономической литературы (Соцэкгиз), 1963. – 272 с.
37. Древнекитайская философия. Эпоха Хань. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1990. –523 с.
38. Зелинский Ф. Ф. Эллинская религия / Ф. Зелинский. – Мн., 2003. – 330 с.
39. История философии: Запад – Россия – Восток / Под ред. Н. В. Мотрошиловой: В 4 т. М.: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1995-1999.

40. Кессиди, Ф. Х. Философия истории Фукидида / Ф. Х. Кессиди. – СПб. : Алетейя, 2008. – 265 с. – (Серия "Античная библиотека. Исследования").
41. Китайская философия: Энциклопедический словарь. – М.: Мысль, 1994.
42. Лосев, А. Ф. Дерзание духа / А. Лосев. – М.: Политиздат, 1988. – 366 с.
43. Майоров, Г. Г. Формирование средневековой философии: Латинская патристика / Г. Г. Майоров. – М., 1979. – 431 с.
44. Мейендорф, И. Византийское богословие : Исторические направления и вероучения / И. Мейендорф. — М. : Когелет, 2001. — 432 с
45. Рассел, Б.. Історія західної філософії / Б. Рассел; Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. – 759 с..
46. Розанов, В. В. Религия. Философия. Культура / В. В. Розанов; [Сост. и вступ. статья А. Н. Николюкина]. – М.: Республика, 1992. – 399 с.
47. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. 7-е изд. М.: Республика, 2001.
48. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремінь, В. В. Ільїн. – К.: Книга, 2005.
49. Філософія: Навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. – 7-те вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2010. – 455 с.
50. Філософія: Підручн. для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л. В. Губерського. – Харків: Фолю, 2013. – 510 с.
51. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення) : Навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2009.
52. Філософія: Підручн. для студ. вищих закладів освіти / І. В. Бичко [та ін.]. - 2. вид., стер. - К. : Либідь, 2002. - 408 с.
53. Фрагменты ранних греческих философов (Часть I). От этических теокосмогоний до возникновения атомистики / Лебедев А. В. (сост.). – М.: Наука, 1989 . – 576 с.
54. Хрестоматия по философии : Учеб. пособ. / Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Филос. фак. ; сост. П. В. Алексеев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2010. – 574 с.
55. Хрестоматія з історії європейської філософії : Навч. посібн. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України; під заг. ред. В. Л. Петрушенка. – Львів : Новий Світ-2000, 2013. – 570 с. – (Вища освіта в Україні)
56. Чанышев, А. Н. Философия древнего мира / А. Чанышев. – М.: Высшая школа, 1999. – 703 с.
57. Шаймухабетова, Г. Б. Арабоязычная философия и классическая традиция (начальный период) / Г. Б. Шаймухабетова. - М.: Наука, 1979. - 408 с.
58. Шиммель, А. Мир исламского мистицизма / А. Шиммель. - М., 1999. – 256 с.

МОДУЛЬ III. ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОСТІ

Основна література:

1. Гриненко Г.В. История философии. Учебник. – М.: Юрай-Издат, 2004. – 688 с.
2. Джеймс, У. Введение в философию / У. Джеймс; Проблемы философии: Пер. с англ. / Б. Рассел; общ. ред., послеслов. и примеч. П. И. Грязнов. – М.: Республика, 2000. – 315 с.
3. Зотов А.Ф. Современная западная философия: Учебное пособие для вузов. – М.: Высшая школа, 2001.
4. История философии: Запад-Россия-Восток / Под ред. Н.В. Мотрошиловой: В 4 т. – М.: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1995-1999.
5. История философии: учебник для высших учебных заведений / Отв. ред. Кохановский В.П., проф. Яковлев В.П. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002.
6. История философии: Учебное пособие для вузов / А.Н. Волкова, В.С. Горнев, Р.Н. Данильченко и др. – М.: ПРИОР, 1997.
7. Канке В.А. Философия. Исторический и систематический курс: Учебник для вузов. – М.: Логос, 2002.
8. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: Наука, 1991. – 411 с.
9. Рассел Б. Історія західної філософії / Б.Рассел; Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. – 759 с.
10. Філософія: Навч. посіб. / Л.В.Губерський, І.Ф.Надольний, В.П.Андрущенко та інш.; За ред. І.Ф. Надольного. – К: Вікар, 2005.
11. Філософія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. Щерби С.П. – Київ: МАУП, 2004.

Додаткова література:

12. Адлер А. О нервическом характере: Пер. с нем. – М., СПб.: Университетская книга, АСТ, 1997. – 385с.
13. Больнов О.Ф. Философия экзистенциализма: Философия существования/ Пер. с нем. – СПб.: Лань, 1999.
14. Бохенский Ю.М. Современная Европейская философия. – М.: Научный мир, 2000.
15. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат / Л. Витгенштейн; [пер. с нем.]. – М. : Изд-во Иностран. лит-ры, 1958. – 134 с.
16. Вригт Г. Х. фон. Логико-философские исследования. – М.: Прогресс, 1986.
17. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Х.-Г.Гадамер; [пер. с нем. ; общ. ред. и вступ. ст. Б.Н. Бессонова]. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.

18. Додонова В.І. Постнекласичний дискурс соціальної раціональності: Монографія / В.І. Додонова. – Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2011. – 340 с.
19. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура / ГУВШЭ, 2000.
20. Крафт В. Венский кружок. Возникновение позитивизма. – М.: Идея-Пресс, 2003.
21. Куайп У. В. О. Слово и объект. – М.: Логос, Праксис, 2000.
22. Кун Т. Структура научных революций. – М.: АСТ, 2003.
23. Лакатос И. Методология исследовательских программ. – М.: АСТ, 2003.
24. Лотман Ю. М. Избранные статьи: В 3 т. – Таллинн: Александра, 1992.
25. Поппер К. Логика научного исследования. – М.: Республика, 2004.
26. Поппер К. Объективное знание. Эволюционный подход. – М.: Эдиториал УРСС, 2002.
27. Проблема человека в современной философии. – М.: Наука, 1969. – 430 с.
28. Рассел Б. Введение в математическую философию. – М.: Гнозис, 1996.
29. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. – М.: Медиум, 1995.
30. Риккерт Г. Границы естественно-научного образования понятий. – СПб.: Наука, 1993.
31. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. – М.: Республика, 1998.
32. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто: опыт феноменологической онтологии: Пер. с франц. – М.: Республика, 2000. – 638 с.
33. Сартр Ж.-П. Дороги свободы: [тетралогия]: Пер. с франц. – Харків: Фолио, 1997. – 367 с.
34. Сартр Ж.-П. Последний шанс: Пер.с франц. – Санкт Петербург: Азбука, 2000. – 460 с.
35. Философский энциклопедический словарь. – М: Инфра-М, 2004.
36. Філософський енциклопедичний словник / Ред.: Шинкарук В.І. та ін.; Нац. Акад. наук України; Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди. – Київ: Абрис, 2002.
37. Фрейд З. Введение в психоанализ: лекции: Пер. с нем. – Москва: Наука, 1989. – 455с.
38. Фрейд З. По сторону принципа наслаждения. Я и Оно. Неудовлетворенность культурой. – СПб: Алетейя, 1998. – 251с.
39. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности: Пер. с англ. – Москва: АСТ, 1998. – 670 с.
40. Фромм Э. Человеческая ситуация: Пер.с англ. – М.: Мысль, 1995. – 238с.
41. Хайдеггер М. Бытие и время. – М., 1997.

42. Хрестоматия по истории философии: В 3-х тт. – М.: Владос, 1997.
43. Шаповалов В.Ф. Основы философии. От классики к современности: Учебное пособие для вузов. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 1998.
44. Юнг К. Г. Бог и бессознательное. – М.: АСТ: Олимп, 1998. – 477 с.
45. Юнг К. Г. Дух и жизнь: Пер. с нем. – М.: Практика, 1996. – 551 с.

ДОДАТОК
до модуля І КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ
ФІЛОСОФІЇ

Семінар 1. Особливості формування філософського знання як взаємодіалогу
філософських учень

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сутність філософського знання.
2. Головне завдання філософії.
3. Особливості діалектичного та метафізичного способу мислення.
4. Особливості філософського знання у гуманітарній системі знань.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [3, 8, 10, 11, 13, 14, 20, 21, 22, 27, 28]

Семінар 2. Історичні засади формування світоглядної системи
філософського знання

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Особливості міфологічного світогляду.
2. Табу як основа формування первісної моралі.
3. Походження, проблематика філософії як світогляду.
4. Сутність філософської рефлексії.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [3, 8, 10, 11, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34]

Семінар 3. Особливості філософського мислення представників
давньогрецької досократичної філософії

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Наукова періодизація античної філософії.
2. Особливості становлення давньогрецького філософського мислення.
3. Світоглядні принципи формування давньогрецької філософії.
4. Проблематика досократичної філософії.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 2, 4, 7, 9, 12, 13, 18, 19, 22, 24, 39]

ДОДАТОК
до модуля II ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АСПЕКТИ СХІДНОГО
І ЗАХІДНОГО СВІТОГЛЯДУ

Семінар 1. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду.

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сакральне у західноєвропейському середньовічному світосприйнятті.
2. Містичний досвід осягнення реальності у західноєвропейській чернечій традиції.
3. Співвідношення віри і розуму у світоглядних системах Середньовіччя.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, 27, 32, 33, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55]

Семінар 2. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Світоглядні орієнтири епохи Відродження: основні чинники формування
2. Раціоналізм як основа світоглядних орієнтацій Нового часу
3. Методологічні засади і світоглядні принципи новочасної науки

4. II. Проблемна дискусія.

5. Рекомендована література: [4, 11, 12, 18, 19, 20, 33, 38, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55]

Семінар 3. Вплив ісламського релігійного світогляду на розвиток арабо-мусульманської філософії

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

5. Релігійна зумовленість арабо-ісламського філософського світогляду.
6. Віра і знання в мусульманській культурі.
7. Традиціоналізм ісламської культурної традиції.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, 5, 6, 7, 20, 21]

ДОДАТОК
до модуля III ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ ПАРАДИГМИ
СУЧАСНОСТІ

Семінар 1. Сучасний філософський процес

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Поняття філософського процесу. Перспективи розвитку філософського знання в XXI столітті.
2. Характеристика суспільно-політичного життя, науково-технічного прогресу і духовної культури XX століття, їх відображення в філософській думці.
3. Основні «повороти» мейнстріму сучасної філософії: антропологічний, когнітивний, лінгвістичний, постмодерністський.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 16, 18, 20, 22, 23, 25, 26, 28, 35, 36]

Семінар 2. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Історичні умови виникнення та етапи еволюції позитивістської філософії.
2. Постпозитивізм і його представники: К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд.
3. Умови виникнення, основні принципи та напрями еволюції класичного марксизму.
4. Світоглядні підстави філософії неомарксизму. Неомарксизм як соціальна філософія: Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Габермас.
5. Сучасна комунікативна філософія.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 35, 36]

Семінар 3. Структуралізм і постструктуралізм

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Структуралізм. Ф. де Соссюр. Р. Якобсон. К. Леві-Стросс. Ж. Дерріда.
2. Постструктуралізм. Ж. Делез. Ж.Ф. Ліотар. Проблема інтертекстуальності. Деконструкція.
3. Постмодернізм. Ж. Батай. Ж. Бодрійяр. Р. Рорті. Методологічні настанови постмодернізму. Філософія поверхні. Різома. Розуміння істини. Бунт проти влади мови і дискурсу. Відмова від метанарративів.

II. Проблемна дискусія.

Рекомендована література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 18, 24, 35, 36]